

Neden Siyasete Mahkûmuz?*

Cennet Uslu

Doç. Dr. | Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Seçime doğru giderken listelerin belirlenmesi, adayların açıklanması ve kampanyaların başlaması ile birlikte demokratik siyasetin en büyük karnavalına tanıklık etmeye başladık. Diğer taraftan ise 6-8 Ekim olayları, Savcı Kiraz'ın DHKP-C tarafından öldürülmesi ve Ağrı'daki çatışma gibi olaylar siyasal şiddeti gündemimize taşıyor. 7 Haziran Genel Seçimlerine doğru yol alırken siyasal şiddet ve demokratik siyaset arasındaki bu tehlikeli ve ürkütücü salınım beşeriyet olarak demokratik siyasete nedenli muhtaç ve mecbur olduğumuzu hatırlatan bir alarm zili gibi adeta.

Beşer olarak siyasete mahkûm muyuz? Sorumuz bu, benim cevabım ise hazır. Kesinlikle siyasete mahkûmuz, yani siyaset yapmak ve işlerimizi siyaset yoluyla yürütmeye mecburuz. Peki neden?

Siyasete mahkûmiyetimizin beşeriyetin durumuna ilişkin iki temel olgudan kaynaklandığını düşünüyorum. Bunlardan ilki, insanların farklılığı olgusudur. İnsanların aralarında neredeyse sınırlandırılmaz, tasnif edilemez,

* "Neden Siyasete Mahkûmuz?", 14.04.2015; "Siyasi Çatışmanın Zemini", 27.05.2015, *Yeni Söz Gazetesi*

değişken ve dinamik bir farklılık yelpazesi söz konusudur. Bu farklılıklar ırk, cinsiyet, dil, din ve mezhep vb. türlerde olabildiği gibi eğitimle ve meslekî olarak edinilen türde farklılıklar da olabilir. Ayrıca insanlar hakikatin, doğrunun, iyinin, adaletin, ahlâkın, erdemin ne olup ne olmadığı konusunda farklı görüşlere sahiptirler. İnsanlar yaşamaya değer bir hayatın nasıl olması veya insanın hayatını neye vakfetmesi gerektiği konusunda birbirlerinden farklılaşırlar. Velhasıl insanlar arasında her türde ve her konuda muazzam bir çeşitlilik söz konusudur. Akla gelebilecek her konuda farklı düşünelsek de sanırım beşeriyete dair bu tespite itiraz eden pek çıkmayacaktır.

Beşeriyet olarak içinde bulunduğumuz ikinci temel olgu ise birarada yaşamak zorunda oluşumuzdur. İnsanların neden birarada yaşadığı sorusuna “farklı” cevaplar verenler çıkacaktır. Malum insan türü olarak her konuda farklılaşmakta çok mahiriz. Belki bazıları, Aristo’ya hak verecek ve insanın doğası gereği sosyal-siyasal bir canlı olmasını gerekçe gösterecektir. Bazı başkaları ise David Hume gibi insanların ancak toplum halinde yaşamakla geliştirebilecekleri işbirliği ve işbölümünden sağlayacakları yüksek fayda sebebiyle birarada yaşamak zorunda olduklarını söyleyecektir. Sebebin ne olduğu şuan ki sorgulamamız açısından konu dışıdır. Dolayısıyla, sebep ne olursa olsun insanların birlikte yaşadığı ve yaşamak zorunda olduğu olgusu önümüzde durmaktadır. Herhalde bu ikinci tespite de itiraz eden pek fazla kişi çıkmayacaktır.

Şimdi bu iki olgunun birlikte ne anlama geldiğini düşünelim. Bunun anlamı, her konuda farklı olan ve birbirinden farklı düşünen insanlara “buyrun birlikte yaşayacaksınız” demektir. Hem bu kadar farklı olacaksınız, hem de bütün bu farklılarla ortak bir yaşamı sürdürmeye, birarada yaşamaya “mahkûm” veya “mecbur” kalacaksınız. Bu kendiliğinden çatışma ve gerilim üretecek bir durumdur. Zira her türlü farklılık, ortak yaşam sebebiyle kolayca farklı çıkarlara dönüşür ve tarafları arasında gerilim ve çatışma üretir. Benzer olanlar arasında dayanışma ve ortak çıkarlar da üretilir elbette. Ancak, bu dayanışma kendi başına sorun olmamakla birlikte, genellikle ötekilerin farklılıkları ve çıkarları karşısında birlikte ve daha sert şekilde durmaya hizmet ederek çatışmaları bloklattırır.

Bazıları farklılıklara sahip insanların birarada yaşamak zorunda kalmasını bir tür Çin işkencesi olarak görebilirler. Başka bazıları ise beşeriyetin çözmesi gereken büyük bir bulmaca olarak bakabilirler bu meseleye. Başka birileri de bunda büyük bir sır ve hikmet görebilirler. Kimisi ise bu durumu tam da insanın yeryüzündeki varoluşuyla ilgili soruların anahtarı olarak görebilir.

Bu duruma nasıl bakarsak bakalım çözmemiz gereken temel bir meselemiz var. Bütün bu farklılıklarımızla birlikte veya onlara rağmen birarada

nasıl yaşayacağız? Hepimiz için geçerli ortak normlar ve kurallar kimler tarafından, nasıl ve neye göre belirlenecek? Toplum olarak ortak hayatımızı hangi ilke üzerine kuracağız, hangi yolu tercih edeceğiz?

Bu soruya verilebilecek iki genel cevap var. Ya şiddet ya siyaset. Birlikte yaşayabilmek için şimdiye kadar ya şiddet seçildi ya da siyaset, ya baskı tercih edildi ya da demokrasi. Daha çok ve en çok şiddet, baskı, zorbalık ve terör tercih edildi. Çok az ve nadir olarak demokrasi ve siyaset galebe çaldı. Üstelik demokrasi tercih edildiğinde bile şiddet tehlikesi ve tehdidi her zaman kapıda hazır beklemekte.

Belki pek çok kişiye, farklı olanların birlikte yaşamasının yarattığı gerilim ve çatışmayı çözenin en ucuz, hızlı ve kolay yolu şiddet olarak görünebilir. Ne büyük bir yanılgı! Siyasi şiddet kullanmanın tahribatı ve maliyetleri insan ölçü birimleriyle hesap edilebilir türden değildir. Demokratik siyaset ise bu meseleyi her birimizin hak ve özgürlüğünü koruyarak barışçıl, adil ve her birimize fayda sağlayacak şekilde çözebilmenin yegane fırsatını ve yolunu sunuyor. Bütün zayıflıkları ve zaaflarıyla birlikte hâlihazırdaki en makul, tek makul yöntem.

Bu yüzden aslında iki alternatifimiz yok, sadece bir tane var. Farklılıklarımıza rağmen birlikte yaşama zorunluluğumuzu ancak demokratik siyaset ile çözebiliriz. Bu yüzden siyasete ve demokrasiye mecburuz, mahkûmuz.

Siyasi çatışmanın zemini

Siyasetin doğasına ilişkin yaygın ama hatalı bir kavrayış var. Bu kavrayışta siyasetin amacı, insanların ortak bir doğru veya rasyonelde buluşmalarının sağlanması olarak görülüyor. Siyaset muhalif görüşlerin müzakere ile ulaşılan bir ortak akılda buluşmaları, yani “nihaî” bir çözüme varmaları olarak anlaşılıyor.

Bu siyaset kavrayışı daha çok, müzakereci demokrasi kuramları içinde yer alır ve günümüzün baskın demokratik siyaset anlayışını yansıtır. Bu anlayışa göre siyaset diyalojik bir eylem olarak görülür. Çatışma yerine uzlaşma, farklılıklar yerine ortaklıklar öne çıkar. Çatışmaların, uygun bir dil kullanımı ve ortak bazı ahlâkî referanslar sayesinde ortadan kaldırılabileceğine inanılır.

Gerçek farklılıkların ve bunun yarattığı çatışmaların görünür olması ve dillendirilmesi pek hoş karşılanmaz. Politik doğruculuk salgını işte bu siyaset kavrayışının bir uzantısıdır. Ortak akla ulaştıracak diyaloga zarar vereceği, ötekine karşı uygunsuz dil kullanmanın ahlâkî olmadığı ve bir arada yaşamı dinamitleyeceği gerekçesi ile ifade hürriyeti yasal ve sosyal baskı altına alınır. Kulağa ne kadar da hoş geliyor!

Oysa ki bu perspektif, iyi niyetli olsa da ağır kusurludur. Bu anlayışı benimseyenler siyasetin çatışmacı doğasını görmeyi reddettikleri için, siyasetin esasen uğraşmak zorunda olduğu hakiki çatışmaların üstünü sahte ve son tahlilde işe yaramaz bir nezaket örtüsüyle örtmüş olurlar. Çatışmaları ortadan kaldıramadıkları gibi daha da derinleşerek yönetilemez hale gelmesine sebep olurlar.

Ayrıca mutabakat veya ortak akıl olarak gösterilen politikalar sıklıkla söylemsel bir hegemonya sayesinde belli bir kesimin doğru bulduğu politikaları ve değerleri içerir. Aslında siyaseten taraflı olan (zorunlu olarak öyle olacaktır) bir politika herkesin önüne “ortak akıl” olarak koyulur.

Öncelikle yapılması gereken siyasetin niteliğini doğru tespit ederek işe başlamak. Siyaset insanların çıkar ve değer çatışmaları ile ilgili bir edimdir. Farklılıklarımızın yarattığı çatışmalar olmasaydı, siyasete de ihtiyaç duymazdık.

Bu yüzden, Chantal Mouffe siyaseti esasen giderilemez çatışmalar ile ilişkili görmekte çok haklı. Ona göre demokratik bir sistemde temel meselemiz keskin çatışmaları sonlandırmak değil, dönüştürmektir.

Mouffe’a göre, karşılıklı uzlaşmaz çelişki taşıyan, biz/onlar ayrımı üzerinden kollektif özdeşlik kuran, “onları” yok edilmesi gereken düşmanlar olarak gören antagonist siyaset bütün toplumlarda mevcuttur. Bu çatışmaları ve çelişkileri nihai olarak gidermeyi umamayız. Ötekini yok edilmesi gereken düşman belleyen antagonistik çatışmayı, ancak demokratik usuller içinde ehlileştirip ötekini muhalif (hasım) olarak gören agonistik bir mücadele tarzına dönüştürmeyi umabiliriz.

Mouffecu kavramlarla ifade edecek olursak Türkiye’de biz antagonistik siyaset ile agonistik siyaset arasında salınıyoruz. Bana göre her salınmadan sonra agonistik siyasete doğru biraz daha yaklaşıyoruz. Ancak bu dönüşüm zaman zaman yaşanan antagonistik ataklarla sekteye uğruyor ve yavaşlıyor. Darbeler ve siyasal şiddet bu antagonistik atakların başlıca kanalları olarak işlev görüyor. Ancak bu dönüşümün hiç te kolay bir süreç olmadığını kabul etmek gerekir.

Gezi, 17-25 Aralık, 6-8 Ekim ve bunlara Hükümetin verdiği karşılık antagonistik bir çatışma niteliği göstermekle birlikte, toplum her seferinde darbe ve siyasal şiddet davetlerine direnerek barışçıl siyaset zemini korumayı başardı. Bugünlerde yine, 7 Haziran 2015 genel seçimleri sonrası için antagonistik bir atak çabasına (daha öncekilere göre daha zayıf olsa da) tanık oluyoruz. HDP’nin barajı geçmemesi durumunda veya arzu edilen koalisyona izin vermeyecek bir oy dağılımı karşısında siyasal şiddet ve sokak çatışması olacağı şeklindeki öngörü kılıfında temennilere farklı kişi ve kesimlerde rast-

lıyoruz. Ayrıca, hâlihazırda seçim kampanyaları esnasında partilere yönelik provokatif çeşitli saldırılar da meydana gelmiş durumda.

Bütün bu çabalara rağmen, 7 Haziran seçim sürecinin demokrasinin güçlendiği ve agonistik siyasete doğru dönüşümün pekiştiği bir aşama olacağını düşünüyorum. Partilerin son seçimlere kıyasla daha popülist seçim vaatlerine yönelmeleri, rejim yerine ekonomi ve sosyal politikalara daha fazla ağırlık vermeleri, birbirilerini adeta düşman gibi gören kimi siyasi partilerin yaklaşması ve HDP'nin Türkiyeleşme girişimleri (bunları ister destekleyin ister karşı çıkın fark etmez) demokrasinin, siyasi çatışmanın yürütüleceği ana zemin olarak eskiye oranla daha fazla kabul gördüğü (veya kabul etmek zorunda kalındığı) anlamına geliyor.

Müzakereci demokrasi yaklaşımları siyaseti sırf diyalog ve mutabakattan ibaret saymakla hatalıdır, ancak bu durum mutabakatın tümünden dışlanabileceği anlamına da gelmez. Çatışmaların keskin cepheleşmelere yol açtığı, çelişkilerin ancak düşman görülen tarafı yok etmek veya siyasal baskı altına almak gibi yöntemlerle giderildiği veya dondurulduğu bir durumdan kaçınabilmenin mümkün tek bir yolu var: Demokratik ilke ve usuller üzerinde güçlü ve yaygın bir mutabakat sağlamak. En temel ve sağlam mutabakatımız demokrasi olmalıdır.

Çoğulcu bir toplumda bütün konularda bir uzlaşmaya varmak ne mümkündür, aslına bakarsanız, ne de arzu edilir bir şeydir. Liberal bir demokrasinin meziyeti bize bütün çatışmalarımızı giderme imkânı sağlaması değildir. Liberal demokrasinin meziyeti çatışmalarımızı barışçıl şekilde ve yok etme/yok olma maliyetine katlanmadan sürdürebilecek bir çerçeve veya zemin sunmasındadır.

Bu yüzden, farklılıklar ve çatışma yokmuş gibi davranmak, politik doğruluk kasmak ve illa her konuda uzlaşmamız gerektiğini vaaz etmek yerine, demokratik ilke ve usuller üzerinde mutabakat geliştirmeye ve bu mutabakatı kavileştirmeye çaba sarf etmek gerekir.

Demokratik tabumuz farklılıklarımız ve çatışmalarımız üzerine konuşmak değil, demokratik zemine zarar vermek olmalıdır. Çünkü demokratik zemini koruyamazsak siyasal çatışmalarımızı yönetemez, farklılıklarımızı ve çoğulculuğumuzu sürdüremeyiz. Esaslar ve değerler konusunda çoğunlukla ayrı fikirlerde oluruz, ancak yöntem konusunda uzlaşamazsak esaslar ve değerler üzerine tartışma fırsatımız hiç olmaz.

Demokratik ilke ve usullere bağlılık işte bu yüzden bu kadar hayatidir. Başlangıçta oyuna katılıp, arzu etmediğimiz bir sonuçla karşılaşınca sonucu